સરદાર વિજય

નાટકનાં ગાયનો.

શ્રી સરદાર વિજય નાટક કંપની.

બાલાસીનોર.

આવૃત્તિ પહેલી. નકલ ૫૦૦

સને ૧૯૨૩

કીંમત રૂ. ૦-૪-૦.

શ્રી

સરદાર વિજય

નાટકનાં ગાયનો.

પ્રયોજક તથા પ્રકાશક,

નૈયર.

આવૃત્તિ પહેલી. પ્રત ૫૦૦.

સને ૧૯૨૩ સંવત ૧૯૮૦.

કીંમત રૂ. ૦-૪-૦.

અમદાવાદ—ધી ડાયમંડ જ્યુબિલી પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમા,
પરીખ દેવીદાસ છગનલાલે છાપ્યુ અને શ્રી સરદાર વિજય નાટક કંપની
તરફથી એચ. એચ ધી નવાબ સાહેબ ઓફ બાલાસીનોરે પ્રસિદ્ધ કર્યું.
મુ બાલાસીનોર.

ટુંકું ને ટચ (સારાંશ.)

ચાલુ જમાનાના કેટલા એક અધિકારીઓ પોતાનો નીચ સ્વાર્થ સાધવા રાજા મહારાજાઓની ભોળાઇનો લાભ લઇ પોત-પોતાની પાર્ટી જમાવી ઉત્તમ પ્રતિષ્ઠિત અમલદારને હેરાન કરવાના ઇરાદાથી પોતે જેનુ નીમક ખાતા હોય એ રાજકુટુમ્બને પણ સુખે રહેવા દેતા નથી. પરિણામે સત્યનો સુર્ય પ્રકાશમા આવતા અંધ-કારની માફક એ પાપાત્માઓ અસ્તવ્યસ્ત થઇ જાય છે અને પુણ્યાત્માઓની ઉન્નતી થાય છે કારણ કે સૃષ્ટીનો અનાદિ નીયમ એજ છે જે "સત્યનો જય અને અસત્યનો પરાજ્ય" એ ઉદ્દેશને મુખ્ય રાખી " સરદાર વિજય ' નામનો પ્રયોગ આજે પ્રેક્ષક સમક્ષ રજૂ થાય છે. જન સમાજની સેવા બજાવવાનો આ પણ એક માર્ગ ગણાય છે એમ ધારી બનતી મહેનત કરી છે. છતા શુભાશુભનો ન્યાય આપવો એતો પ્રેક્ષકોનાજ હાથમા છે. પ્રભુ પ્રાણી માત્રને સન્મતી અને ગુણગ્રાહકતા આપો

લી. નેયર.

શ્રી સરદાર વિજય નાટક.

મુખ્ય પાત્રોના નામ.

પુરૂષ પાત્ર.

વિમળસીંહ—પ્રેમનગરના મહારાજા
વિજયસીંહ—વિમળસીંહના પાટવી કુમાર
પ્રેમસીંહ—શ્રીનગરના મહારાજા.
સુષેણ—વિમળસીંહના પ્રધાન.
માણેકલાલ—પ્રેમસીંહનો પ્રધાન
લંપટરાય—પ્રેમનગરનો ખટપટી નાયબ દીવાન
જડરાય—ન્યાયાધિશ લપટરાયની ટોળીનો મેમ્બર.
નખોદરાય—રેવન્યુ અધિકારી લપટરાયની ટોળીનો માણસ.
ઝેરીસીંહ—સેનાધિપતી લપટરાયનો મીત્ર
કાળચંદ—તીજોરી ઓફીસર લપટરાયનો વીશ્વાસુ
રામજી—એક લાલચુખવાસ લપટરાયનો ફલાગરો નોકર છબીલીનો ધણી.
વાઘજી } કુમાર વિજયસીંહને દારૂની લતે ચઢાવનાર
પ્રાગજી } ખુશામતિઆ ખવાસો

ઉપરાન્ત રાજાઓ સરદારો ગૃહસ્થો પોલીશ પ્રતિહાર ચોબદાર તથા કસરતી નાચના છોકરાઓ વીગેરે.

સ્ત્રી પાત્ર.

દેવીઓ—દૈવી શક્તિઓ.

કુસુમાવતી—વિમળસીંહની રાણી અને કુમાર વિજયસીં-
હની ઓરમાન માતા.

સરદારબા—પ્રેમસીંહની કુંવરી. પાછળથી વિજયસીંહની
અર્ધાંગના.

છબીલી—રામજીની વ્યભિચારીણી અને ખટપટી ઓરત.

ચંપા } સરદારબાની સખીઓ
કેસર }

ઉપરાત દાશીઓ કંચનીઓ વગેરે.

શ્રી સરદાર વિજય નાટકનો ટુંકસાર.

અંક ૧ લો.

દેવીઓના મુખથી. મંગળ સ્તવન થઈ રહ્યા બાદ

પ્રવેશ ૧ લો—સ્થળ-(પ્રેમ નગરમાં મહારાજા વિમળસીહના રાજ્યાભીષેકનો દરબાર) દરબારીઓનું મહારાજા પ્રત્યે ઉત્તમ ભાવનામય સગીત, મર્હુમ મહારાજાના વખતના વૃદ્ધ અને વફાદાર પ્રધાન સુષેણનું સમયાનુસાર ભાષણ, મહારાજાના ઉત્તમ ઉદગાર, સુષેણે મહારાજાને સભળાવેલા હિતવચનો, બન્નેનુ શુભાસીત, મહારાજાએ વૃદ્ધ અમાત્યનો માનેલો ઉપકાર, સુષેણે આપેલો આશીરવાદ, બાદ નૃત્ય ગાન.

પ્રવેશ ૨ જો-સ્થળ—(લંપટરાયનુ મકાન)—રાજ્યાભિષેકના દરબાર વખતે મહારાજાનો સુષેણ તરફ અત્યત સદભાવ જોઇ ઇરસાથી આકુળ વ્યાકુળ બની ગયેલા અધમ અધિકારી લપટરાયનો બળાપો, રામજીનું છુપી રીતે આવી હાસ્ય જમાવવુ, પાછળથી જાહેર થઇ લપટરાયના માર્ગમા કટકરૂપ સુષેણને ઉખેડવાની ખટપટમા પૈસાની લાલચે સામેલ થવુ, લપટરાયની ટોળીના અમલદારોનું આવવુ, અને ધારેલ કાર્યમા ફતેહમદ થવા મહારાણી કુમમાવતીને પોતાના પક્ષમા મેળવવા મત આપવો, લપટરાયે રામજીને દામથી વશ કરી છબીલી મારફત ખટપટની વિકટ મજલ કાપવાની શરૂઆત કરવી.

પ્રવેશ ૩ જો-સ્થળ—(મહારાણી કુસુમાવતીનો મહેલ)
પતિ ભક્તિી પરાયણ મહારાણી કુસુમાવતીનો સખીઓ સાથે રાસ, પતિને પરમેશ્વર તુલ્ય માનનારા મહારાણી સનમુખ છબીલીએ આદરેલો છળ ભેદ, મહારાણીની મકમતા, છતાંએ છબીલીએ મહારાણી પાસે નાયબ દીવાન વગેરે અમલદારોએ નીસ્વાર્થવૃત્તીથી " કૃત્રિમ કુવર પેદા કરી કુમાર વિજયસીંહને નાલાયક ઠરાવી રાજ્ય માતા તરીકેનુ સંપુર્ણ માન ભોગવવા " રજૂ કરેલો કપોલ કલપીત પ્રોગરામ, મહારાણીનું ગુસ્સે થવુ, છબીલીએ ગભરાઇ ભાગી છૂટવુ

પ્રવેશ ૪ થો-સ્થળ—(લપટરાયનું મકાન) છબીલીને આવતા વિલબ થવાથી લપટરાયની ચિન્તા તથા દુષ્ટ મનોભાવ, મોકાણના સમાચાર લઇ છબીલીનું આવવુ, પ્રપચ ખુલ્લો પડી ગયાના ભયથી લપટરાયનું ગભરાવુ, અને ગામ છોડી ભાગી છૂટવાનો વિચાર, છબીલીની લાચારી, અને સુજેલો એક વિચિત્ર અધમાધમ માર્ગ, એજ માર્ગે પોતાનું મન ધાર્યું સરૂળ થવાની લાલચે લપટરાયે છબીલીને હાથે લખાવેલો મહારાણી કુસુમાવતીને નામે કુમાર વિજયસીંહ ઉપર પ્યારનો પત્ર, અને એ પત્ર ગમે તે યુક્તિથી કુમારના ગજવામા મુકી આવવા રામજીને કરેલ ભલામણ, તથા એ યુક્તિને સાંગોપાગ પાર ઉતારવા કુમારને કુસુમાવતી બા પાસે મોકલવા છબીલીને સમજાવવી, પૈસાની ખાતર નીચ સ્વભાવના ધણીઆણીએ મોતના મહાસાગરમા આખો મીંચીને ઝપલાવવુ,

પ્રવેશ ૫ મો-સ્થળ-(કુમાર વિજયસીહનો ખાનગી અવાસ)
હલકા સ્વભાવના હજુરીઆઓએ કુમાર વિજયસીંહને પ્રસન્ન

કરવા હદ ઉપરાત દારૂ પાવો, રામજીનું આવવુ, કુમારે તેને પણ મદીરાપાન કરાવવુ, અને રામજીના આગ્રહથી પોતે પાન કરી બેભાન બનવું, રામજીએ પેલો બનાવટી પત્ર કુમારના ગજવામા દાખલ કરવો, તુરતજ છબીલીએ આવી "જરૂરી કામ પ્રસંગે બાસાહેબ આપને બોલાવે છે" એમ કુમારને કહેવુ, કુમાર બેચેન હોવાથી પ્રથમ "ના" અને પછી "હા" કહી ગોથા ખાતા જાય છે, કામ ચોક્કસ થવાથી રામજી અને છબીલીનો સતોષ અને રાક્ષસી મહત્વાકાક્ષા.

પ્રવેશ ૬ ઠો–સ્થળ—(મહારાજા વિમળસીંહનો ખાનગી આવાસ)—કુમાર વિજયસીંહની રીતભાત અને ચાલ ચલગત સબંધી ખરી બાતમી મેળવવા બોલાવેલ સુખેણુ સાથે મહારાજાની વાતચીત, રાજકાજમા બરાબર ધ્યાન આપતા કુમારમા દારૂ શીવાય એક પણ કુટેવ નહી હોવાનુ સુખેણે જાહેર કરવુ, એ ટેવ છોડાવવા મહારાજાએ સુખેણુને ભલામણ કરવી, લપટરાયનું આવવુ, મહારાજાએ તેને પણ કુમાર સંબંધી પુછવુ, મનોરથ સીદ્ધ કરવાનો વગર માગે મોકો મળતા લપટનું સ્વગત ખુશી થવુ, અને મહારાજાના મનમા વહેમ ભરાવવો, તેમજ "કુમાર વ્યભીચારી હોઈ આપની પણ ગામમા નીંદા થાય છે" એમ કહી મહારાજાને ઉશ્કેરવા અને અધો તમાશો નજરો નજર બતાવી આપવા ચેલેજ કરી તેઓના ક્રોધમા ઉમેરો કરવો, મહારાજાના ભ્રાન્તીમય વીચાર, બન્નેનું મહારાણીના મહેલ તરફ પ્રયાણ.

પ્રવેશ ૭ મો–સ્થળ—(મહારાણી કુસુમાવતીનો મહેલ.)–
પ્રભુ સ્તુતિ કરી. પરવારેલા મહારાણી પાસે કુમારે આવી નમન કરવુ, માતાનો આશીર્વાદ, કુમારે જાહેર કરેલી રદયની બળતરા, તેનું મુખ્ય કારણ મદિરાનો ત્યાગ કરવા માતાએ આપેલો અસાધારણ બોધ, મદીરા છોડતા કુમારને મૃત્યુનો ભય, એ ભય નહિ પણ કેવળ ભ્રાન્તી છે એમ પોતાના પ્યારા પુત્રને માતાએ સચોટ સમજુતી આપવી, દારૂ નહિ પીવાની કુમારે લીધેલી પ્રતિજ્ઞા, મહારાણીનો સતોષ અને પુત્ર પ્રેમ, અચાનક લપટરાયે મહારાજા સનમુખ કરેલો બનાવટી સીનેમા, મહારાજાનો ક્રોધ, માર્મીક વચન બાણનો માર, સતિ કુસુમાવતીએ તથા નિર્દોશ કુમારે સાહસ ન કરવા મહારાજાને આજીજી કર્યા છતા કુમારના ગજવામાથી મહારાજાએ ચીઠ્ઠી કાઢી બન્નેને ધીક્કાર આપવો, રાણીને કેદનું ફરમાન કરી કુમારને પીસ્તોલ મારવી, હાથમા ગોળી લાગવાથી કુમારનું પડી જવુ, લપટનુ ખુશી થવુ

ટેબલો.

૫૦૮૪

અંક ૨ જો.

પ્રવેશ ૧ લો-સ્થળ—(પ્રેમ નગરનો જૂનો કીલ્લો.)—
પ્રભુની માયાનુ વર્ણન કરતા અને દુખ સાગરમા ડુબેલા મહારાણી કુસુમાવતીની સભાળ લેવા સત્યપ્રિય પ્રધાન સુષેણનું આવવુ, મહારાણીને કુમારની ચિન્તા, કુમારની હયાતી જણાવી પ્રધાને મહારાણીને આપેલુ આસવાસન મહારાણીએ કુમાર પાસેથી નિકળેલી બનાવટી ચીઠ્ઠી તથા છબીલી અને લપટરાયે કૃત્રીમ કુવર પેદા કરી કુમાર વિજયસીંહનો રાજ્ય હક્ક નાબૂદ કરવા રચેલ કાવત્રાની સવીસ્તર હકીગત સુષેણ આગળ જાહેર કરવી, પ્રધાને મહારાજા પાસે એ સઘળો પ્રપચ ખુલ્લો પાડી મહારાણીને મુક્ત કરાવવા હામ ભીડવી, રામજી સાથે લપટરાયનુ આવવુ, અને સુષેણને ફસાવવા હુમલો કરવો, ઝપાઝપી મહારાણીને હાથે લપટનુ અને દાસીને હાથે રામજીનું પ્રરાસ્ત થવુ

ટેબ્લો.

પ્રવેશ ૨ જો-સ્થળ-(શ્રીનગરના રાજા પ્રેમસીંહનો ખાનગી આવાસ.)—પ્રેમસીંહે શીકાર વખતે પોતાને પ્રાણદાન આપનાર કુમાર વિજયસીંહનો આભાર માનવો, કુમારે કેટલાએક વિનય વાક્યો કહી કપટી કારભારી મકનના ઉસકેરવાથી મહારાજા વિમળસીંહ તરફથી પોતાને મળેના અન્યાયનુ વર્ણન કરવુ, પ્રેમસીંહે તેમને ઉચિત આસ્વાસન આપી કામ પ્રસંગે વિદાય થવુ, પાછળથી રાજકુમારી સરદારબાનુ

સખીઓ સાથે આવવુ, અને પોતાના પીતાશ્રીના રૂમમા અજાણ્યા માણસને જોઇ આશ્ચર્યચકિત થવુ, કુમારનું તથા સરદારબાનુ મધુર સ્વાદ, પુર્વાનુરાગ, પુન સમાગમનો સંકેત કરી પ્રેમી જોડાનું જુદુ પડવુ.

પ્રવેશ ૩ જો-સ્થળ—(લંપટરાયનુ મકાન.)—રામજી સાથે લંપટની આત્મ પ્રસશા, ટોળીના મેમ્બરોનુ આવવુ, છળ કપટ ભરેલી મસલત, કુમાર, મહારાણી, તથા સુષેણને પાયમાલ કરી મહારાજાને પોતાના કાબૂમા લેવા લંપટરાયનો નિશ્ચય, મહારાજા વિમળસીંહના નામે શ્રી નગરના મહારાજા પ્રેમસીંહ ઉપર એક બનાવટી કાગળ લખી-રામજીને શ્રીનગર તરફ રવાના કરવો, અને માર્ગમાજ કુંમારનો ઘાટ ઘડી નાખવા ભલામણ કરવી

પ્રવેશ ૪ થો-સ્થળ—(શ્રીનગરમાં રાજકુમારી સરદારબાનો બગીચો)—પ્રેમમા પરવશ બનેના કુમાર વિજયસીંહની પ્રેમાતુર દશા, સખીઓ સાથે સરદારબાનુ આવવુ, માર્મિક વાકવિનોદ, સ્નેહીનો સમાગમ, શૃગાર ચેષ્ટા, સખીઓનો સતોષ, અને બન્ને પ્રેમીઓને લગ્નની પવીત્ર ગાઠથી બધાવવામા સહાયક થવાનો દૃઢ સકલ્પ, પ્રેમમા રસબસ થઇ રાજવંશી જોડલાનુ જુદુ પડવુ

પ્રવેશ ૫ મો-સ્થળ—(શ્રી નગરમાં પ્રેમસીંહનો અવાસ.) પ્રેમસીંહ તથા માણેકલાલ વચ્ચે કુમાર વિજયસીંહ સબંધી ભલા વિચાર, તેઓએ મહારાજા વીમળસીંહ ઉપર લખેલો પત્ર, પોતાના કુંવરી સરદારબાના કુમાર વિજયસીંહ સાથે લગ્ન કરી

ઉપકારને યત્કિંચિત બદલો વાળવા પ્રેમસીહનો નિશ્ચય, દિવાન માણેકલાલની સહાનુંભુતી, વિજયસીહનૂ આવવુ, જન્મભુમીના સ્મરણ તથા સ્તુતિ સાથે પિતાશ્રીના ખટપટી ગજતત્રથી ખિન્ન થવુ, લપટરાય તરફનો બનાવટી કાગળ લઇ રામજીનુ આવવુ, કાગળ વાચ્યા છતા જ્યા લગી પ્રેમનગરમા ખટપટનો અંત ન આવે ત્યા સુધી કુમારને ત્યા નહી મોકનવા પ્રેમસીંહની માન્યતા, હરામી રામજીના હૃદયનો ભય, કુમાર પાસે પ્રેમસીંહે જણાવેલો લગ્ન સબંધી વીચાર, કુમારે માનેલો ઉપકાર

પ્રવેશ ૬ ઠો–સ્થળ—(પ્રેમ નગરમાં મહારાજા વિમળસીહનો મહેલ.) ભોળી પ્રકૃતીને લીધે ભ્રમિત થએલા મહારાજા વિમળસીહે પ્રધાન સુષેણુને કુમાર વિજયસીહ સબંધી હકીકત પુછતા પ્રધાને એ બાબતમા પોતે કાઇ નથી જાણતા એમ કહેવુ, શ્રીનગરના દીવાન માણેકલાલે આવી ત્યાના રાજા પ્રેમસીંહે આપેલ પત્ર રજૂ કરવો, પોતાના રાજતત્રની અવ્યવસ્થિત સ્થિતીને લીધે દુનીયામા થતી અપકીર્તિથી વિહવળ બનેલા મહારાજા વિમળસીહે સુષેણુને સત્ય હકીકત સમજાવવા વિજ્ઞપ્તિ કરવી, સુષેણે લપટરાય વીગરેના પ્રપચ ખુલ્લા પાડવા, વીમળસીંહે ક્રોધાયમાન થઇ રામજી તથા છબીલીને બોલાવવા, એ બન્નેની સાચી જુબાનીથી સુષેણે કહેલી વાતને પુષ્ટી મળતા મહારાજાએ જડરાય વીગેરેને બોલાવીને તેમના કૃત્યોને ધિક્કારી સર્વને હદ પાર કરવા, અને લપટરાયને ફાસીની શિક્ષા ફરમાવવી, લપટે મહારાજા તરફ પીસ્તોલ છોડવી, મહારાજાનું બચી જવું અને સુષેણુને હાથે લપટનુ મોત.

(ટેબલો)

અંક ૩ ત્રીજો.

પ્રવેશ ૧ લો-સ્થળ—(શ્રી નગરમાં લગ્ન મંડપ.) સરદાર-બાના લગ્ન પ્રસંગે સખીઓ તથા દાસીઓનું આશીર્વાદાત્મક મંગળગાન, માણેકલાલનું સુષેણુ સાથે આવવું અને તેઓએ ખટપટી મંડળના વિનાશથી પ્રેમનગરની નીરૂપદ્રવતા પ્રેમસીંહ પાસે નિવેદન કરવી, પ્રેમસીંહની પ્રસન્નતા, સુષેણે માનેલો પ્રેમસીંહનો આભાર, પરસ્પર વિવેક, સુષેણે વિદાય માગવી, પોતાના પ્રિય પુત્રિને આંખથી અલગ કરતાં પ્રેમસીંહની દિલ-ગીરી, અંતે સહુને પ્રેમનગર જવા અનુમતિ, શ્રીનગરના દર-બારીઓનો સંતોષ તથા આશીવાદ.

પ્રવેશ ૨ જો-સ્થળ-(જંગલ.) સુખ વૈભવોનું સત્યાનાસ વળી જતાં જંગલમાં હેરાન થતાં જડરાય વીગેરેની હાય-વોય અને એક બીજામાં અક્કલની ખામી શોધતાં એ અધમ અધિકારીઓને રામજીએ મારેલા તાના, છબીલી તથા રામ-જીનો રમૂજી સ્વાદ, શ્રી નગરથી આવતા રાજ્ય કુટુંબને રંજાડવા જડરાયનો વિચાર, રામજીની હાજરીથી પાછો પ્રપંચ ખુલ્લો પડી જવાનો ભય, અને એ બન્નેને ઝાડ સાથે બાંધી મોઢે ડુચા મારી પ્રપંચી ટોળીનું પાસેની ઝાડીમાં નાસતાં પાણી માટે જવું, કુમાર વીજયસીંહ વીગેરેનું આવવું, રામજી તથા છબીલીની ભયંકર સ્થિતી જોઇ કુમારે એ બંનેને બંધ-નથી મુક્ત કરવા, અને તેમ થવાની હકીકત પુછવી, રામજી તથા છબીલીએ કુમાર પાસે પોતાના બચાવનો વિશ્વાસ

મેળવી જડરાય વીગેરેના દુષ્ટ વિચારો જાહેર કરવા, પ્રપચી ટોળીનો અચાનક હુમલો, કુમાર વિજયસીંહે એ મર્પેને એજ વખતે આપેલી દેહાન્તની સીક્ષા

પ્રવેશ ૩ જો-સ્થળ-(પ્રેમનગરમાં સરદારબાનો મહેલ) સત્યનો વિજય અને સ્નેહીઓના સમાગમથી સખીઓનો આનદ તથા આશીર્વાદ, સરદારબાએ સખીઓની ભલી ભાવનાનો માનેલો ઉપકાર, પરસ્પર હાસ્ય વિનોદ, કુમાર વિજયસીંહ અને સરદારબાનો પ્રેમપુર્ણ રમીક સ્વાદ, માતપીતાનુ મીલન, મહારાજાએ માગેલી દોષની માફી તથા કરેલો પશ્ચાતાપ, અનેક વિટમ્બણાઓને લઇ મહારાજા વિમળસીંહના મનનું સંસાર તરફ વીતરાગી થવુ, સુષેણે આપેલુ આસ્વાસન, અંતે કુમાર વિજયસીંહને રાજગાદી આપવાનો નિશ્ચય કરી મહારાજાએ પ્રભુભજનમા પ્રવર્ત થવૂ, આદર્શ રમણી સરદારબાને પ્રસન્ન કરવા કુમાર વિજયસીંહના પ્રયત્નો, સદગુણી સરદારબાનો સતોષી સ્વભાવ, હૃદયની એકતાથી મળતા અપુર્વ સસાર સુખનું એક સર્વોત્તમ દ્રશ્ય

પ્રવેશ ૪ થો--સ્થળ-(રામજીનું ઘર) છબીની તથા રામજીનો જાતી સ્વભાવ, રામજીએ પુરૂષ વર્ગની તથા છબીનીએ સ્ત્રી વર્ગની પ્રબળતા સિદ્ધ કરવા જમાવેલુ વાણીનું યુદ્ધ, રામજીનો ક્રોધ, છબીનીનું ભયભિત બની રામજીની સેવામા તત્પર થવુ, બન્નેના વિચારની શુદ્ધિ કુમાર વિજયસીંહ તરફથી બન્નેને ફરી રાજકુટુમ્બની સેવામા હાજર થવાનો હુકમ મળતા આનંદ થાવો, રામજીએ માનેલો ઇશ્વરનો ઉપકાર

પ્રવેશ ૫ મો—સ્થળ-(પ્રેમ નગરમાં કુંવર વિજયસીંહના રાજ્યાભિષેકનો દરબાર) મહારાજા વિમળસીંહે કુમાર વિજયસીંહને રાજ્ય ગાદી સોપવિ, માતા પિતાનો આશીર્વાદ મેળવી, વિજયસીંહે મહારાજા તરીકે જાહેર થવુ અને રાજ્ય ભક્ત પ્રધાન શુષેણુને વંશ પરંપરા માટે પ્રધાન પદ આપવુ તથા તેમની અસાધારણ નિમકહલાલીના બદલામા એક ગામ ઇનામ તરીકે આપવાનું જાહેર કરવુ, સુષેણે કહેલા સમયાનુસાર બે બોલ અને રાજ્ય તરફથી મળેલ ઇનામોનો કરેલો માન પુરઃસર સ્વિકાર. પુણ્યાત્માનો જય અને પાપીઓની હાર.

શ્રી

સરદાર વિજય નાટકનાં ગાયનો.

મંગળ સ્તવન.

દેવીઓ— ૧

આ ભવસાગરમા આધાર, અમને ત્હાંરો આપ વડુ વિધાત,
મગલ દાના ગુણ સહુ ગાતા ત્રિભૂવન ત્રાતા;
તું કાપ ત્રય તાપ જગબાપ,
દુસ્તર માયા રૂપી જલ છે અતિ ઓ;
બલના ભ્રાતા......
ચરણ શરણ વ્યાધી હરણ ખાસ તુંજ,
સુખદ પરમ લાગે શ્રી પતિ.

દરબારીઓ— ૨

કાયમ રેજો રાજ મુકુટ શિરપર સદા ચારૂ પ્રેમ નગરે ..
તપજો તખત મહારાજા પ્રેમે પાળી પ્રજા,
વિમળ કૃતિથી પામો ખ્યાતિ ખલકે,
લેજો જય ભય ટાળી વિનતિ સુણો વનમાળી.
જગના કર્તા અને હર્તા;
અજર અમર સચર અચર વ્યાપી જે રહ્યા,
દેવ એ દેજો અમિત આયુ.

લંપટરાય-છબીલી— ૩

ધરી હામ કરૂ તમ કામ જૂગતિથી ઝટપટ જઈ,
નૃપ ધામ જુગતિથી ઝટપટ જઈ,
કહ્યું ભુલી નહિ જાઉં, સમખાઉં, બમ હાઉં,
દામ સુખદ ધનશ્યામ-હા-હા.
દમ દિલાસા દઇ ભોળી રાણીને ભરમાવુ,
કોઈથી થાય નહી કૃતિ એવી હું કરી આવુ,
તન મન ધન અર્પીશ તુજને,
કરીને કામ મગ મુજને,
ખનન ખનન રૂપીઆ ખટાવો લાડલડાવો કનકે મઢાવો-હા.

કુસુમાવતી દાસીઓ— ૪

જ્યોતિ પ્રેમની જાગેરે રાગે ભય તમામ ભાગે,
પતિએ શબ્દ પ્યારો હરેજે વ્યાધિ હજારો,
એ ઉચ્ચાર સતી ગણે સારો,
પ્રભુસમ એને સમજી સેવા અમે હમેશા કરીએ,
કરીએ તો તરીએ નહિ તો પડીએ કુભી પાકમા.
જેની હોયે કરણી સારી એ શ્યામા,
પામશે યશનામી સ્વામી

કુસુમાવતી-છબીલી— ૫

અરે મુઇ જારે તુ જા.
દૂર થા ઓ રાડ દિવાની,
હસુછુ હુતો જરી ત્યા તો ખરી આપે શુ માની

બદી વદી કુરમા ખટપટ કરમા વિણુ મોતે મરમા,
છે શરમ કરમ પરમ નરમ આ ત્હારા નથી સારા,
હત્યારા રે ..
અધમ કુધ્રમ પરગઇ ધરમ રહિત કયમ થઇ,
હલકટ કરી તરકટ એ નફ્ફટ છે ફ્ટ ફ્ટ,
જા મરી જા ટળી
હુ ડરી ડરી જાઉં મરી બાઇ આ હૃદય થડકતુ,
ભયથી ભડકતુ અગ્રરરરર હુ પાપી બસ મારી,
ઘો આપીરે

લંપટ-રામજી-છબીલી— ૬

પ્રિતિની રીતિનુ એવુ પ્રમાણુ છે,
પ્રેમીના પ્રાણુ છે સદગુણુની ખાણુ છે,
જાણે કોઇ બહુ લોકો અજાણુ છે.
ભાઇ ભાઇ,
બસ ગુલની કળી મનહરણી મળી;
ગસ કાજે દે ચુબન આજે,
સુખી થાજે ત્યા જાજે.
લાજે ના આતો કરે કેવી વાતો,
આ એનો નાતો જુદો બસ જણાતો,
હુ રખડી ખાતો મનમા મુઝાતો,
કેમ,
હા હા હા હા એમ

રામજી-છબીલી— ૭

મને મોતીની માળાનું મન બહુ છે,
લઇ દેશો રસિકવર ક્યારે,
બની ઠની જરા નિકળીએ બહારે,
તમને કહીએ શુ વારે વારે;
હાલતો જર જમાવશુ અને પછી ઉડાવશુ,
કર લ્હેર પ્રિયા તું ત્હારે હઠ છોડ નકામી અત્યારે
વાત ગમે ના લાએ વિચારે વ્હાલા

વિમળસિંહ— ૮

કપુછુ જપુ ના આજે હું,
અક્કલ એ ગોરીની થઇ છે ક્યા ગુમ,
કેવો પાપી છે જમાનો નથિ ગુન્હો આ ન્હાનો
કેવા છે તોફાનો કેવી નાદાની શાણી રાણીની.
નિજ કુમારથી કીધી કુલટાએ યારી,
દારૂમાં ડુલતો દીવાનો ભાન ભુલ્યો;
આંખે જોયા પછી એ અધમોને,
આજને આજ આપુ સજા.

કુસુમાવતી— ૯

જય જય ગિરિધારી માયા તારી ન્યારી,
મુનિયો ન પામે પાર હારે સંસારી;
સ્વર્ગ મૃત્યુ આદિ લોક હારજીત હર્ષ શોક,
જાએ બંદગી માહિ જીન્દગી અમારી.

કુસુમાવતી— ૧૦

આબરૂ ટાળી લૂટે ભલાઈ તજો ભાઈ મદિરા દુ ખદાઈ,
લાભ ન કાંઇ ભુંડી ભવાઇ લાગે છે ઉર અદર લ્હાઈ;
બુદ્ધિ હરે છે શુદ્ધિ હરે છે તન સાથે ધન ક્ષીણ કરે છે,
ના શરમાતા ગોથા ખાતા મૃત્યુના મિજમાન કરે છે.

(અંક પહેલો સમાપ્ત.)

અંક ૨ જો.

કાશી— ૧૧

ઈશ અજાયબ માયા જલમા
તારે પનમા ડુબાડે પલમાં
જે કાલે વૈભવે વિરાજતા
જુઓ આજે હાજર છે જેલમા
માંણી મોજો ધણી જેણે મ્હેલમા
થયા એ દોષ પાત્ર સ્હેલમા
ભ્રાન્તિ (કેરે) સાગરે ભૂલી ભોળા રાજાજી ભ્રમેલ છે હા
હમણા કર લમણે દઈ રહીએ " નૃપને ખરૂં સમજાવી
ભાવી સન્મતિ આપશે "

કુસુમાવતી— ૧૨

ના આવે આચ સાચે કથની ખરીએ
હમણા ક્યાં છે
હુગ હર કપટી ફાવી જાય ફાવી જાયરે—
ક્રૂર કળીએ જમાવ્યુ જગ આખામા જોર
તું પત રાખજે પ્રભુ મ્હારી
આપદથી ઝટ લેજે ઉગારી.
અન્ય કાઇના ઉપાય રે......

વિજયસિંહ-સરદારબા— ૧૩

કરી પ્રેમથી વશ મને આજ અજબ મિજમાન
લોક લાજનું રાજવી ભુલી ગઇ હું ભાન
શાણા સુખકારી વિજય જાઉં વારી

વયજાતિ વિચારી થઇ હું તો તમારી.
મારૂં ચોર્યું મન મધુરૂ મિલન નિરખું' નયન
આનંદનો દિન—
વારણ ગતિ મુખ કમલ નયન મૃગ
રંગ અનંગનો રેલે હા-હા રે રંગ રેલે
વળિ વેણી રસાળા મગ્માળા
નૃપ માળા તમ ચાળા ગહિયાળા
હા... ....

લ પટરાય— ૧૪

હંફાવું હામથી બાકી ના રાખું કાંઇ—હાં
વાળું હું વેરને પ્રસરાવી ઝેરને બસ.
હળવે હળવે થઉં પ્રબળ
જોરથી શોરથી થઇ રાજ્યનો ધણી
કળથી છળથી રિપુના મૂળ કાપું
લૂચ્ચાઓનું ઉંચું મો થવા ન આપું
નમસે રાજવી નક્કી-બની દહન ગહન વ્યાપું
હરતા ફરતા સમય સાધી સહુ ઉથાપું.

સરદારણા-દાસીઓ— ૧૫

જુઓ આવ નરાજિ વસંત વિના
વિલસેના કામિની કંથ વિના
સુંદર શશી વિણ રજની સૂની
વિજુ વિણ ગલીઓ વ્રજની સૂની.
દીપેના હાથી દંત વિના—

અધીરાં અતિશય જો નહિ થાશો
પ્રગસેતો ઉરના અભિલાષો
શુભ પમાય ક્યાથી–સતવિના

સરદારબા— ૧૬

રે આવો વ્હાલા શાને તરસાવો છો બાળા
કરમાએ યૌવન મારૂ છબીલા છોગાળા
મનગમતા મોહન મારા અંતર છે વ્યાકુળ પ્યારા
પ્રીતે વરાસવો ધાગ જાયે છે પ્રાણ અમારા
જલ વિણ જેમ મીન ઉદાસી તેમજ જાણો આ દાસી
આવો રસિયા રૂપ રાશિ ઓ વહાલા પ્રેમ પ્રવાસી
....અગે અન ગજવાળા—

વિજયસિંહ–સરદારબા— ૧૭

છોડો છોડોજી છોડો રંગ રસીયા
દિલ વસીયા ઘટે ના આવુ હા૦
ભાવ બતાવી ભારી પ્રીત જમાવી પ્યારી
છોડી ન જાઉં ઘટે જરૂર હા૦
જોઇ રહી સખીઓ શુ કરો ઘેલાઇ
ચીર મહારા ચોળાય કુમાર

પ્રેમસિંહ–વિજયસિંહ— ૧૮

માનુ ઉપકાર હું તો શ્રી હરિના
પતિ તમ જેવા મ્હારી કુવરીના
શાણાને શૂરા પ્રિયકર પૂરા.

હરખે નિહાળી લોકો નગરીના
પ્રભૂ કૃપાથી આપના જેવા
નેહી મળ્યા છે મીઠી નજરના

વિમળસિંહ— ૧૯

મ્હોટાઇમા માલ નથી-ઘડિ એક ન શાન્તિ
ચાકર પોસે રાજ્યને ફોલે ચડે ચકડોળે
મનડુ બારે માસ .....
વૈભવો સકલ મને વિષ શમ લાગે
સુખે દેના ભરવા એ શ્વાસ—

અંક ૨ જો સમાપ્ત.

અંક ૩ જો.

દાસીઓ— ૨૦

કુવરી બાના લગ્ન થવાના ઉત્તમ વાના આજે છે
માત પિતાના આ મન માન્યા વરવગ્વાના આજે છે
મગલ ગાણા મગલ લ્હાણા મગલટાણા આજે છે
ધન્ય ઘડી ધન્ય પલ રહો બસ અવિચલ
મનોરથ હો સફલ પ્રસરાઓ પરિમલ
હા સદા મુદ ભર પ્રીય કગ વિભુ વર
ભયહર નિજકર ધરે સહુ શિરપર
વિજયી વિમલ ઘર શુભ અવસર પર
શ્રી નાયક હો ગણુના સુખકર

સર્વ— ૨૧

સફળ સફળ થઈ આશ ઉરની
અજર અમર જોડી માહીપ સુકુરની
રગમા રહો જયલદી જામો
મહા ઉદાર અહો—
મગલ મેહ નૃપને ગેહ વરસ્યો
વાહરે વાહ આનદકારી આ
કેવા સારા કુમાર છે કુમારી પણ કેવા આહા.
જીવો દૈવી જાણે મીઠી મોજ માણે
ચઢી પ્રેમ વહાણે ખરી રસ ખાણે
ખેલનાર ખેલનાર નિહાળીને નયન ઠરે

સખીઓ— ૨૨

સૂર્ય ઉગ્યો સચ્ચાઇનો ધીરે ધીરે હા૦
સર્વ ન્હાયા સુધાને શુભ નીરે નીરે હા૦
મળ્યા મુદભર આ વ્હાલાઓ ધીરે ધીરે હા૦
વિકસીને વિલસતી રાજ વાટીકા
સૃષ્ટિમા પ્રસારતી–સુવાસ ખાસ ધીરે ધીરે
પ્રેમ મૂર્ત્તિ યુવરાજ પધાર્યા હા . ...
વ્હાલે લાવી વધૂ નૂર વધાર્યા
અરપ્યો સરસ હૃદયે હરષ
બલવીરે વારે વારે વારી જઇએ રસિયા ઉપર હા૦... ..
દયામયાશય હા...દીએ પ્રભુ જય.

સરદારબા–સખીઓ— ૨૩

સજની સ્નેહ સમર્પીને ગાજે પતિ ગુણ ગાન
પ્રેમે પ્રિયતમને મળી સીંચવજે રસપાન
શુદ્ધ મનથી પ્રિયતમને તન અર્પી
નિશદિન સેવા કરજે
રસિયાને રસબસ કરવા મીઠા મનના મેવા ધરજે
પ્રેમ પુષ્પની માળ પહેરાવી હુ પ્રીતે પધરાઉ
પ્રેમ હિંડોળા ખાટે ઝુલાવી મનમા હુ હરખાઉં

વિમળસિંહ— ૨૪

વૈભવો મહા ઉપાધિવાળા
હું તજુ આજે તમામ આ
રાજ્ય મળ્યુ પણ દાજ સર્યુના

ચુથ્યા અપાર અર્થ ચાળા
જીન્દગી આખી કટાળ્યો જોઈ
કારભારીઓના કૃત્ય કાળા
ગ્રહુ એકાન્તે કાન્ત રમાના
મુક્ત થાઉં ફેરવીને માળા

વિજયસિંહ-સરકારભા— ૨૫

મળે સુખ સ્વર્ગના જેવા હૃદયની એકતા થાતા
સદા પાડોશકે પથે શુભાશુભ પ્રાણી પરખાતા
રસિક રાજ હંસ આપ માનસરના વાસી.
સુજાણુ દર્શનની પ્યાસી હું છુ અદના દાસી
મળે ધર એહા ગંગ કોણુ જાએ કાશી
ગઈ આતુરતા અંતરની કયાએ ત્રાશી
માનુ જીવનની જ્યોતિ આજ પ્રકટી પ્રીતે
રાજ્ય મન્દિર દીપાવ્યુ આપે રૂડી રીતે
આપી આલિંગન રેલો રંગ રસના રાશિ.

છબીલી— ૨૬

જુઓ કેવી ફૂલ વાડી આ ખીલી,
લુટો લ્હેરી રસબસ થઈ,
અવયવ કેવા ગુલ જેવા,
મળી જાય કોઈ માળી સ્નેહ વારિ સીંચે
કરમાય ના કદી આ જુવાની,
જેના ફૂલડા મોંઘા મૂલડાં,
હા કોઈ લિઓ ફૂલડા—

રામજી-છબીલી— ૨૭

રામ તારી માયામા ન્હાયા જયા છાયા ને તડકાના તા । છે
માતા દયાલ છે મુખડા લાલ છે
સાચુ બોલ્યામાજ માલ છે
ચાલવુ પ્યારી જોઇ વિચારી,
ચૂકતા હવે બુરા હાલ છે

દરબારીઓ— ૨૮

બાધો પુણ્યોની પાજ યુવરાજ,
રહેજો ઉમંગે સુપ્રસગે સ્નેહી સગે સુખી અગે;
રગેરે કરો રાજ,
ભરો કીર્તિના નિધિ ભલા,
કરી જગમા શુભકાજ,
પાલક જનના મોહક મનના,
પ્રેમથી નેમથી ક્ષેમથી કાયમ રહેજો,
દયાળુ મયાળુ ઉમ્મર દરાજ—

અંક ૩ જો સમાપ્ત

ૐ

शान्ति शान्ति शान्ति